

Utdanningsforbundets innspill til partiprogrammene
Stortingsvalget 2025

Innhold

Likeverdig opplæringstilbud over hele landet. Ressurser:	3
Økt grunnbemanning i form av flere barnehagelærere	3
Tillit til lærernes faglige skjønn	4
Rett til lærerutdannede lærere	4
Barnehage	6
Inntaksordninger	6
Styrernorm	6
Kompetansesystem for barnehagen	7
Kommersielle barnehager	7
Grunnskole	8
Kontaktlærerrollen	8
Ledelsesressurs i skolen	9
Videregående opplæring	9
Minstenorm lærertetthet videregående opplæring	9
Inntaksordninger til videregående	10
Løft for yrkesfagene	11
Kompetansereformen	12
Høyere utdanning.....	12
Lærerutdanninger	12
Opptakskrav til lærerutdanning	13
Annet	14
Veiledning av nyutdannede i skolen	14
Veiledning av nyutdannede i barnehagen.....	14
Laget rundt barnehagebarn, elever og voksne i utdanning	15
Vold, trusler og trakassering i skolen	17
Styrke rådgivingstjenesten i skolen.....	17
Privatisering i utdanningen	17
Lærerspesialister	18
Sikre at alle elever får minstetimetallet de har krav på	18
Kvalitetssikring av utdanningssystemet	19
Utenrikspolitikk og bistand.....	19
Utdanning er en menneskerett.	19
Lærere er nøkkelen til kvalitativ god utdanning.	20
Gratis, universell utdanning er en grunnstein i den norske velferdsstaten	21
Betydningen av organisert arbeidsliv	21

Våre prioriterte områder

Likeverdig opplæringstilbud over hele landet. Ressurser:

Parti xx vil:

- Sikre alle barn og unge en god utdanning gjennom å sikre gode likeverdige tjenester over hele landet uavhengig av kommunen sin økonomiske situasjon.

«En sterk kommuneøkonomi er viktig for å sikre alle barn og unge gode velferdstjenester som barnehage og skole. Kommunene og fylkeskommunene har i dag store utfordringer med å rekruttere og beholde kvalifiserte ansatte blant annet i barnehage og skolesektoren. Samtidig er det store forskjeller i både kvaliteten og ressursbruken mellom sammenlignbare kommuner. Dette utfordrer befolkningens forventninger om likeverdige velferdstjenester over hele landet.

Skal kvaliteten på barnehage og skole økes, må de frie inntektene økes ut over den demografiske utgiftsveksten og andre formål som spiser av de frie inntektene slik at kommuner og fylkeskommuner får handlingsrom til å heve kvaliteten i barnehage og skole.»

Økt grunnbemanning i form av flere barnehagelærere

Parti xx vil

- i innværende periode arbeide for at grunnbemanningen i barnehagen økes, og at minst 60 prosent av de som arbeider direkte med barna har barnehagelærerutdanning.

Begrunnelse:

Forskning viser at de ansattes kompetanse er av de viktigste enkeltfaktorene for å heve kvaliteten på barnehagetilbudet. Flere barnehagelærere bidrar til et styrket fagmiljø i barnehagene, det bidrar til å styrke leke- og læringsmiljøet og at hvert enkelt barn får en bedre oppfølging.

Nok tid til å yte god omsorg, leke, støtte og utfordre barna i det sosiale samspillet gjennom hele barnehagedagen, er avgjørende for at barnehagen kan være et godt sted å være for alle barn. Økt grunnbemanning i form av flere barnehagelærere, vil bidra til at de ansatte i større grad ser hvert enkelt barn og kan følge dem opp på en god måte. Dette vil igjen bidra til å oppdage barn som trenger særskilt oppfølging tidligere. Det vil også bidra til å demme opp for høyt sykefravær.

Barnehagesektoren preges av en bemanningskrise, både i form av barnehagelærermangel, for liten grunnbemanning og vikarmangel ved sykdom. Den eneste måten å løse dette problemet på, er en kraftfull satsing for å øke grunnbemanningen i form av flere

barnehagelærere. Videre vil sterkere fagmiljøer i barnehagene i seg selv virke rekrutterende, og flere ansatte vil gi mere tid til hvert enkelt barn samtidig som redusert slitasje på den enkelte ansatte også vil virke positivt på sykefraværet.

Utdanningsforbundet har utviklet en modell for hvordan bemanningen kan styrkes, for å sikre alle barnehager økt grunnbemanning samtidig som barnehagelærerandelen i sektoren vil stige til 60 prosent. En presentasjon av modellen, samt en mengde informasjon om hvordan bemanningskrisen i barnehagesektoren arter seg, finnes på våre nettsider.

Tillit til lærernes faglige skjønn

Parti xx vil:

- at lærere og ledere selv skal vurdere hvilke verktøy og metoder som skal brukes i den enkelte barnehage og skole

Begrunnelse

Mange kommuner og private eiere overstyrer det pedagogiske arbeidet ved å pålegge barnehager og skoler å ta i bruk spesifikke standardiserte verktøy og metoder.

Med standardiserte verktøy og metoder menes tester og kartleggingsverktøy, manualbaserte programmer som inneholder standardiserte metoder for pedagogisk arbeid med barn, samt manualer og standarder utviklet av kommunene selv (eksempelvis manualer for foreldresamtaler).

En nasjonal sikring av lærernes metodefrihet vil kunne fungere som en garanti mot at alle barn i alle situasjoner skal vurderes ut fra fastsatte standarder og utsettes for samme metoder.

Lærere er profesjonsutøvere som har både en plikt til, og et ansvar for, å utøve skjønn i sitt arbeid. Det finnes ingen fastsatt eller standardløsninger som passer alle barn og elever i alle situasjoner. God kvalitet avhenger av at lærere i skole og barnehage får bruke faglig skjønn. Det er lærere som best kan vurdere hvilke behov og forutsetninger barna har, og hva som dermed er egnede pedagogiske tilnærminger. Disse vurderingene gjøres på bakgrunn av faglig kunnskap og etiske overveielser.

Rett til lærerutdannede lærere

Parti xx vil:

At alle barn, unge og voksne skal ha rett til lærerutdannede lærere, og som møter minstekravene for kompetanse i fagene de underviser i uavhengig av hvor de bor, hvilket morsmål de har, eller hvor i utdanningsløpet de er.

- gjøre det mer attraktivt å jobbe som lærer i barnehage og i skole slik at det blir lettere å rekruttere og beholde personer med godkjent lærerutdanning.
- stille strengere krav til at kommunene og fylkeskommunene tar ansvar for å rekruttere nok lærere med godkjent lærerutdanning

Begrunnelse

Alle barn, unge og voksne skal ha rett til å få opplæring av lærerutdannede lærere, uavhengig av hvor de bor, hvilket morsmål de har, eller hvor i utdanningsløpet de er. Prinsippet om likeverdig opplæring svekkes dersom ikke opplæringen gis av lærerutdannede lærere.

Å være lærer innebærer et stort ansvar som handler om så mye mer enn at elevene skal utvikle kunnskaper og ferdigheter i fag. Gjennom undervisning, danning og omsorg skal lærerne bidra til at elevene lærer mye, men også til at de utvikler seg som den beste utgaven av seg selv som kan bidra positivt i samfunns- og arbeidsliv. Lærerne skal blant annet bidra til at elevene er rustet for omstillinger og framtidens kompetansebehov, at de kan tilegne seg ny kunnskap, at de kan filtrere informasjon og håndtere relasjoner, samspill og samarbeid. Læreryrket er med andre ord komplekst og krever innsikt på mange kompetanseområder. Det helt avgjørende for kvaliteten i norsk skole at elevene har lærere med den brede kompetansen som lærerutdanningen gir.

Det norske samfunnet står overfor store endringer. Demokratiet er under press, arbeidslivet er i endring, økonomien omstilles, teknologien revolusjoneres. Dette skal dagens elever rustes til å møte. Lærerrollen er viktigere enn noen gang. Derfor stilles det stadig strengere krav til hva lærerne skal kunne, gjøre og ha ansvar for. Samtidig møter altfor mange elever voksne i lærerstillinger som ikke er lærere i det hele tatt.

Nøyaktige tall på i hvor mange undervisningstimer elever møter en «lærer» uten lærerutdanning, finnes ikke, men tall fra SSB viser at 18 prosent av årsverkene til undervisning i grunnskolen mangler godkjent lærerutdanning. Og på videregående har over 10 prosent av årsverkene til undervisning ingen pedagogisk utdanning overhodet. Likevel kan de få den særlig ansvarsfulle oppgaven som kontaktlærer, og de setter også karakterer.

Dette betyr ikke at det ikke er utdannet nok lærere. Problemet er at for få av dem jobber i skoleverket: Knappt 40 000 med lærerutdanning jobber andre steder enn i skole og barnehage, ifølge tall fra SSB. Samtidig stuper søkingen til lærerutdanningene.

I tillegg hopper mange studenter av utdanningen underveis: Av 1000 studenter som begynner på lærerutdanningen, fullfører om lag 650. Bare trefiredeler av som fullfører, begynner å jobbe som lærere. Etter fem år i skolen har ytterligere 16 prosent sluttet.

Årsakene til at så mange lærere velger bort skolen som arbeidsplass er mange: Økt arbeidspress og styring fra nasjonale og lokale myndigheter, svekker lærernes handlingsrom og gir dem for liten tid til undervisning og oppfølging av elevene. Lav lønn, for lite rom til å ta egne beslutninger i klasserommet og bruk av tid til byråkratiske rapporteringssystemer er en viktige årsaker til at mange lærere ikke lenger ønsker å undervise i skolen.

Mange ulike tiltak kan bidra til at flere med lærerutdanning velger å begynne som lærere, og bli i yrket. Men dette krever et systematisk rekrutteringsarbeid - nasjonalt, regionalt og lokalt.

Barnehage

Inntaksordninger

Parti xx vil:

- Arbeide for at de ikke innføres løpende/rullerende opptak i barnehagen opptak i barnehagen

Utdanningsforbundet går imot forslag om å innføre løpende/rullerende opptak i barnehagen. Modeller for løpende/rullerende opptak er svært kostbare, uten at de bidrar til noen form for kvalitetsheving i sektoren. Utdanningsforbundet mener at ressursene må brukes på en reell forbedring av dagens barnehage, gjennom en kraftig satsing på økt bemanning i form av flere barnehagelærere.

Styrernorm

Parti xx vil:

- arbeide for å få på plass en styrernorm i barnehagene

Begrunnelse

Antallet styrere i Norge har vært så å si uendret, til tross at antallet barn og antall årsverk i barnehagene har økt de siste 20 årene. Styrere har dermed fått ansvar for flere barn og ansatte, sammenlignet med tidligere.

I 2023 publiserte Utdanningsforbundet en ny forskningsrapport fra Rambøll. I den fremkommer det at bare en fjerdedel av landets styrere opplever at de har tilstrekkelig tid til

å utføre oppgaver som bidrar til å gjøre barnehagen til et godt sted å være for barn og ansatte. Dette er alvorlig, og går til syvende og sist ut over hva barnehagen kan tilby barnehagebarn.

Alle barnehager trenger en styrer som er til stede, med det overordnede ansvaret for det pedagogiske arbeidet, foreldrekontakten, personalet og det administrative. For å sikre dette, må det lovfestes en egen styrernorm. Normen bør knyttes til antall årsverk i barnehagen. Det bør med andre ord komme på plass regler som sier hvor mange ansatte det kan være per styrer, og som sikrer styreren nok tid til å være leder.

Kompetansesystem for barnehagen

Parti xx vil:

- arbeide for et kompetansesystem for barnehagen som sikrer barnehagelærerne etter- og videreutdanning. Systemet må legge til rette for utvikling av gode og varierte videreutdanningstilbud på masternivå.

Begrunnelse

Kompetansespenget i barnehagene er stort, og hvis man skal heve kvaliteten er det ikke nok å prioritere kortere elementære kurs for personale uten formell utdanning. Skal kunnskapsnivået i sektoren heves, må det gis mange flere videreutdanningstilbud på masternivå, og det må legges til rette for at mange kan benytte seg av disse.

Hittil har barnehagen manglet en systematisk plan for sterke profesjonsfellesskap, som kan bidra til å heve kvaliteten i arbeidet med barns lek, læring og omsorg. Et kompetansesystem må være et spleiselag mellom staten og barnehageeiere, og sikre at videreutdanning ikke går ut over barnehagens bemanning. Samtidig må partene i barnehagesektoren arbeide for at det opprettes flere stillinger med krav om masterkompetanse, og at videreutdanning gir lønnsmessig uttelling.

Kommersielle barnehager

Parti xx vil:

- sikre demokratisk styring av hele barnehagesektoren arbeide for at alle økonomiske tilskudd til barnehagene kommer barna til gode
- innføre lovfestet rett til likeverdige lønns- og arbeidsvilkår for ansatte i private barnehager på linje med vilkårene i offentlige barnehager.

Begrunnelse

Godt over halvparten av norske barnehager er private, og en økende andel eies av kommersielle selskap som driver barnehage for å tjene penger. Barnehagene er starten på Utdanningsløpet for nesten alle barn i Norge. Forskning viser at barns opphold i barnehagen har stor positiv betydning for seinere utvikling og læring. Derfor må barnehager være et offentlig ansvar og alle barnehager må være underlagt demokratisk kontroll. I dag ser vi flere eksempler på at det er kommunene som må tilpasse seg de private aktørene, og ikke omvendt. I økende grad ser vi at viktige beslutninger for barnehagene tas med sikte på hva som er best økonomisk for eierne ikke hva som er best for barna i barnehagen. Det avdekkes jevnlig eksempler på kommersielle aktører som hatt stor fortjeneste på barnehagevirksomheten sin. Dagens finansiering av barnehagene ført til nedleggelse av små, ideelle private barnehager, noe som igjen rammer mangfoldet i sektoren. Private barnehager må reguleres slik at offentlige midler og foreldrebetaling kommer barna til gode og finansieringen må sikre gode rammevilkår for alle barnehager.

Grunnskole

Kontaktlæreren

Parti xx vil:

- arbeide for at kontaktlærerne i skolen har tilstrekkelig tid til å følge opp elevenes læring og utvikling på en god måte.

Begrunnelse

De aller fleste elevene er avhengig av god og tett oppfølging fra lærerne sine for å lykkes. Det er bred enighet i Skole-Norge om at vi må fange opp elever som sliter tidligst mulig og gi dem ekstra oppfølging, både faglig og sosialt. Kontaktlæreren har en nøkkelrolle som ansvarlig for elevenes faglige og sosiale utvikling, for klassens læringsmiljø og sosiale miljø, for samarbeidet med ytre faginstanser og foreldrene og arbeidet mot frafall og utenforskap.

Derfor er det alvorlig når bare 5 prosent av alle kontaktlærere i grunnskolen og videregående mener de har tilstrekkelig tid til å utføre denne viktige jobben på en forsvarlig måte. Bortimot halvparten har fått mindre tid til disse oppgavene i løpet av de siste tre årene. Særlig rammes kontaktlærernes mulighet til å følge opp elever som sliter sosialt, eller med psykiske helseplager. (*Respons Analyse for Utdanningsforbundet, oktober 2019*).

Hvis alle elever skal sikres en tett nok oppfølging og styrket tidlig innsats i skolen, må mange av kontaktlærerne få mer tid til oppgavene sine. Tiden som er avsatt til kontaktlærerfunksjonen reguleres i lærernes arbeidstidsavtale (45 minutter i uken i 38 uker)

og har vært uendret i flere tiår – selv om oppgavene, også de lovpålagte, er blitt flere og mer krevende. Men det er ingenting i veien for å øke kontaktlærerressursen lokalt, noe også enkelte kommuner har valgt å gjøre. Alle kommuner bør derfor kartlegge situasjonen på sine skoler – og øke tiden som er avsatt til kontaktlærernes viktige oppgaver der dette er nødvendig for at elevene får en forsvarlig oppfølging.

Ledelsesressurs i skolen

Parti xx vil:

- jobbe for at lederne i skolen får tilstrekkelig tid til pedagogisk ledelse og skoleutvikling. Dette krever blant annet gode støttefunksjoner, som frigir ledernes tid til de viktige kjerneoppgavene.

Begrunnelse:

Ledere i utdanningssektoren forholder seg til et stadig mer omfattende lovverk. Krav til dokumentasjon, oppfølging av tilsyn samt rapportering tar mye tid, tid som «stjeles» fra ledernes kjerneoppgaver – pedagogisk ledelse og utvikling av skoler og barnehager. Etter innføringen av Kunnskapsløftet som styringsreform, har krav til dokumentasjon og rapportering økt uten at ressurser til skolene har økt tilsvarende.

Ledere i hele utdanningssystemet trenger mer tid til pedagogisk ledelse. I Utdanningsforbundets skolelederundersøkelse juni 2017 (Respons Analyse), melder tre av fire ledere at pålegg om rapportering og dokumentasjon har økt i løpet siste tre årene. Mange ledere opplever at det faglige arbeidet fortrenses av de administrative oppgavene. Forskningen viser at mange ledere må bruke tid på vaktmesteroppgaver og merkantilt arbeid som bør utføres av andre yrkesgrupper.

Mange kommuner mangler tilstrekkelig barnehagefaglig og skolefaglig kompetanse på kommunenivå, og lederne i barnehager og skoler får lite faglig og administrativ støtte fra nivået over. Tid til pedagogisk ledelse bør frigjøres gjennom økte ressurser til flere merkantile stillinger, og til stillinger som miljøarbeidere, sosionomer og helsesøstre.

Videregående opplæring

Minstenorm lærertetthet videregående opplæring

Parti xx vil:

- sikre elevene i videregående opplæring rett til et likeverdig og tilpasset opplæringstilbud gjennom en nasjonal minstenorm for lærertetthet som utformes i samarbeid med partene i sektoren.

Begrunnelse

Det er nå fastsatt minstenormer for lærerdekning både i barnehager og i grunnskoler. Begrunnelsen for slike bestemmelser har vært at det er vanskelig å sikre en likeverdig opplæring dersom det er store forskjeller i antallet elever pr. lærerårsverk. Disse forskjellene er svært store i videregående skole mellom sammenlignbare program og programområder. I tillegg er det dokumentert at mange skoler ikke gir elevene det antall opplæringstimer de har rett på etter lov og forskrift. Fordi denne praksisen er ulik mellom skoler, bidrar den til ytterlig økt forskjell i lærertetthet. En minstenorm for lærertetthet må tilpasses behovene knyttet til det enkelte program og programområde, men skolene må ha stor frihet til å fordele lærerressursene etter en lokal vurdering. Minstenormen skal gjelde for ordinær undervisning. Ressurser til særskilt tilpasset opplæring må komme i tillegg.

Inntaksordninger til videregående

Parti xx vil:

- gi fylkene fortsatt mulighet til å tilpasse inntaksordninger i videregående opplæring etter lokale forhold og de lokale elevenes behov.
- at inntaksordningene i videregående opplæring i størst mulig grad skal gi alle elever, ikke bare de med best karakterer, likeverdige muligheter til å velge utdanningsprogram og skole utfra evner og interesser.
- utrede hvordan inntaksordninger i videregående opplæring kan bidra til å motvirke unødig sterkt karakterpress i ungdomsskolen.

Begrunnelse

Inntaksordninger til videregående opplæring skal ivareta en rekke ulike hensyn. Å utforme gode og balanserte inntaksordninger er både komplekst og krevende. Norske regioner er ulike, både med tanke på geografi, befolkningssammensetning, bosettingsmønster og næringsstruktur. Det finnes ingen universelle løsninger som passer over alt. Derfor er det viktig at statlige føringer for inntaksordninger i videregående opplæring gir rom for at regionene kan tilpasse sine ordninger etter lokale behov.

Hver eneste dag opplever tusenvis av ungdommer flere steder i landet effektene av inntaksordningene på kroppen. I samme øyeblikk de begynner på ungdomsskolen starter racet. Fordi inntaksordningen er så viktig og påvirker så mange unge i en sårbar fase av livet, må man finne gode løsninger som ivaretar alle, ikke bare elevene med høyest karakterer.

Forskning fra mange land, inkludert vårt eget, gir grunn til å advare mot konkurransebaserte inntakssystemer der skolene konkurrerer med hverandre om elevene og elevene konkurrerer seg imellom for å komme inn på de mest populære skolene. Slike systemer fører ofte til segregering, der elever med høye karakterer samles på enkelte eliteskoler, mens andre skoler får en kraftig overvekt av elever med lave karakterer. Faren er at de elevene som trenger mest oppfølging, får et dårligere tilbud og lengre reisevei. Økt frafall og utenforskap kan i verste fall bli resultatet

Løft for yrkesfagene

Parti xx vil:

- styrke opplæringstilbudet til de elevene som ikke får læreplass
- rekruttere og beholde kvalifiserte yrkesfaglærere
- jobbe for bedre og mer moderne utstyr i yrkesfagutdanningen

Begrunnelse:

Det er et mål at alle kvalifiserte søkere skal få tilbud om læreplass. De siste årene har andelen søkere som har fått godkjent lærekontrakt innen utgangen av året ligget rundt 70 prosent. Elever som ikke får læreplass, har i dag rett til ett års opplæring i skole som et alternativ til to års læretid. I 2020 var det 1 304 elever som benyttet seg av tilbudet. Antallet elever som deltar i tilbudet er lavt sammenlignet med antallet som står uten læreplass. En årsak til det kan være at tilbudet har vesentlige mangler og anses som en nødløsning av fylkeskommunene og partene i arbeidslivet, men også av en del elever og lærere. Dette tilbudet må styrkes. Over 20 prosent av de som underviser i videregående er ukvalifiserte lærere som enten mangler godkjent lærerutdanning eller ikke har nok studiepoeng i fagene de underviser i. Dette er alvorlig. I flere fylkeskommuner er det vanskelig å rekruttere kvalifiserte lærere både til fellesfag og til programfag. Mangelen på kvalifiserte lærere undergraver elevenes rett til å få opplæring av lærer med godkjent lærerutdanning og reduserer kvaliteten i opplæringstilbudet.

Utstyrssituasjonen ved mange skoler svekker skolenes mulighet til å gi elevene opplæring som svarer til målene i læreplanen. Dårlig utstyr gjør det vanskeligere for skolene å utdanne de fagarbeiderne som arbeidslivet trenger. Det er myndighetenes ansvar å sørge for at skolene har oppdatert utstyr. Derfor må myndighetene også ta ansvar for at alle skolene får mulighet til å skaffe det utstyret de trenger for å gi god og relevant opplæring.

Det er behov for ordninger og modeller som gir fylkeskommuner og skoler forutsigbarhet og handlingsrom for å kunne styrke utstyrssituasjonen. Fylkeskommune må få overført midler gjennom en fast post som de fordeler til skolene etter behov.

Utdeling av tilskudd til utstyr bør bygge på behov knyttet til kompetansemålene i læreplanene. Alle kompetansemålene i læreplanene skal være forankret i behovet for opplæring mot fag - eller svenneprøve.

Kompetansereformen

Parti xx vil

- gi de videregående skolene en hovedrolle i realiseringen av kompetansereformen ved at de får økt ansvar for opplæring og utdanning av voksne basert på kompetansebehov hos lokalt og regionalt arbeids- og næringsliv.

Begrunnelse

Skal ideen om livslang læring settes ut i livet, må de videregående skolene spille en hovedrolle. Få andre institusjoner er i bedre posisjon til å sette seg i førersetet når den nasjonale kompetansestrategien skal realiseres.

De videregående skolene forvalter både yrkesrettet og studieforberedende kompetanse. Dessuten har de erfaring i samarbeid både med lokalt arbeidsliv og med høyere utdanning. Selv om sentraliseringen har påvirket tilbudsstrukturen også her, er de videregående skolene fremdeles desentrale institusjoner, spredt over hele landet. Skolene har derfor gode forutsetninger for å utvide arbeidsfeltet sitt. Men de må satses på og utvikles til å bli lokale og regionale kunnskapssentrum som treffer langt flere enn hovedgruppen som er ungdom med rett til videregående opplæring.

Skal voksne få et godt opplæringstilbud, må de på lik linje med barn og unge, ha rett til å bli undervist av lærer med godkjent lærerutdanning. Derfor må unntaksparagrafen i forskrift §14-1 til opplæringsloven, som åpner for at det kan tilsettes personell uten pedagogisk kompetanse i voksenopplæringen, fjernes.

Det er problematisk at voksne som har påbegynt et videregående løp i ung alder får redusert sin mulighet til å få opplæring fordi de har brukt opp retten. En slik begrensning svekker voksnes muligheter til videregående opplæring og øker faren for at flere faller utenfor arbeids- og samfunnsliv. Nesten 600 000 voksne i alderen 25- 66 år (Livsoppholdsutvalget) mangler fullført videregående opplæring, og det er fare for at denne situasjonen vil vedvare fremover.

Høyere utdanning

Lærerutdanninger

Parti xx vil:

- styrke basisfinansieringen av universitetene og høyskolene. I tillegg må utdanninger med obligatoriske praksisstudier styrkes
- gi grunnskolelærerutdanningene økonomisk kompensasjon for bortfall av kandidater som følge av overgangen fra 4- til 5-årige utdanningsløp.
- videreutvikle de profesjonsfaglige elementene i lærerutdanningene for å styrke relevansen for yrkesutøvelsen.

Begrunnelse

Langsiktig og solid basisfinansiering er nødvendig for å sikre kvalitet i høyere utdanning og forskning. For å dekke behovet for gode lærere i hele landet må basisfinansieringen økes, og studieplassene må fullfinansieres. De profesjonsfaglige elementene i lærerutdanningene må videreutvikles for å styrke relevansen for yrkesutøvelsen.

Grunnskolelærerutdanningene ble fra 2017 utvidet fra fire til fem studieår og dermed fra å være bachelorgradsstudium til å bli mastergradsstudium. Dette ble gjennomført uten samme finansiering av det femte studieåret som av de fire første. Oppgradering av lærerutdanningene til mastergradsnivå er kostnadskreven på grunn av strengere krav til kompetanse for ansatte i undervisning- og forskerstillinger og utvidet samsamarbeid med praksisfeltet om profesjonsrettede FoU- og masteroppgaver. I tillegg er praksisopplæringen et særlig kostnadsdrivende element. Faktiske totale kostnader for studiene må være grunnlag for institusjonenes tildelinger fra departementet.

I barnehagelærerutdanningen er innholdet ordnet i tverrfaglige kunnskapsområder, i stedet for i klassiske vitenskapsfag, noe som er ekstra ressurskrevende for lærerutdannerne. Også økt mangfold, flerspråklighet og flere barn med særskilte behov stiller større krav enn tidligere til kompetansen til de ansatte i barnehagen.

Opptakskrav til lærerutdanning

Parti xx vil:

- fjerne karakterkravet om minimum 4 i matematikk for å være kvalifisert for å ta lærerutdanning.

Begrunnelse

Norge mangler lærere i skolen – og altfor mange elever får undervisning av personer som er tilsatt i lærerstillinger selv om de ikke har lærerkompetanse. Søknaden til lærerutdanningene har i mange år vært lav, og myndighetene har iverksatt en rekke rekrutteringskampanjer for å inspirere unge mennesker til å velge læreryrket. Tidligere måtte studentene ha minimum 35 skolepoeng samt karakteren 3 i norsk og matematikk for å bli lærere.

Utdanningsforbundet mener at dette er et tilstrekkelig kompetansenivå for å kunne lykkes i lærerutdanningen, og samtidig bidra til å øke søkningen til utdanningen.

Analyser viser også at når man tar hensyn til hele karaktersnittet fra videregående skole, betyr ikke karakteren i matte noe spesielt for hvordan studentene gjør det på lærerstudiet.

Annet

Veiledning av nyutdannede i skolen

Parti xx vil:

- gi alle nyutdannede lærere i grunnskolen og videregående skole rett til kvalifisert veiledning de to første årene av sin første lærerjobb. Det bør stilles forpliktende nasjonale krav til omfang, rammer for innholdet og kompetanse hos veilederne.

Begrunnelse

Kvalifisert veiledning gir en god start på lærerkarrieren og kan bidra til at lærere forblir i yrket. Forskning viser at nyutdannede lærere opplever overgangen fra utdanning til yrke som krevende (Caspersen og Raaen [2014](#)). Skal Norge unngå en alvorlig lærerkrise må det ikke bare utdannes flere lærere, vi må også sikre at de nyutdannede blir i skolen. Alt for mange ferske lærere (16 prosent) slutter i løpet av de fem første årene i jobb. Jevnlig veiledning fra kvalifiserte veiledere er en viktig støtte for å ta vare på engasjement og motivasjon hos nye lærere. De nyutdannede har dessuten tilegnet seg oppdatert forskningsbasert kompetanse, men mangler erfaring med å omsette teoretisk kunnskap til reflekterte handlinger. Veiledning bidrar til å hjelpe med denne omsettingen og til at de nyutdannede raskere klarer å håndtere utfordrende oppgaver i yrket.

Det er politisk enighet om at vi trenger forpliktende nasjonale rammer som bidrar til at *alle* nyutdannede lærere omfattes av en veiledningsordning. Likevel får 40 prosent av de nyutdannede lærerne ikke veiledning i det hele tatt, og både kvalitet og omfang er svært varierende for de lærerne som får. (Rambøll 2016).

Veiledning av nyutdannede i barnehagen

Parti xx vil:

- gi alle nyutdannede barnehagelærere rett til kvalifisert veiledning de to første årene av sin første lærerjobb. Det bør stilles forpliktende nasjonale krav til omfang, rammer for innholdet og kompetanse hos veilederne.

Begrunnelse

Norge har utdannet nok barnehagelærere, men vi trenger flere av dem i barnehagene. Bortimot 76 prosent av landets barnehager har for få barnehagelærere til å oppfylle den lovpålagte minstenormen, ifølge tall fra Utdanningsdirektoratet (2017). Derfor må vi sikre at barnehagelærerne velger å arbeide i barnehagen og ikke velger andre yrker.

Forskning viser at nyutdannede barnehagelærere opplever overgangen fra utdanning til yrke like krevende som nyutdannede lærere i skolen. Jevnlig veiledning fra kvalifiserte veiledere er en viktig støtte for å ta vare på engasjement og motivasjon. De nyutdannede barnehagelærerne trenger hjelp til å omsette sin ferske forskningsbaserte kompetanse til reflekterte handlinger. Veiledning bidrar til å hjelpe med denne omsettingen og til at de nyutdannede raskere klarer å håndtere utfordrende oppgaver i yrket. Det er politisk enighet om at vi trenger nasjonale rammer som bidrar til at *alle* nyutdannede barnehagelærere omfattes av en veiledningsordning. Det er ikke tilfelle i dag, og vi trenger mer forpliktende rammer. Rambølls undersøkelse fra 2016 viser at 40 prosent av de nyutdannede lærerne (både i barnehagen og skolen) ikke får veiledning i det hele tatt, og at både kvalitet og omfang er svært varierende for de lærerne som tross alt får (Rambøll 2016).

Laget rundt barnehagebarn, elever og voksne i utdanning

Parti xx vil:

- Styrke det spesial- og sosialpedagogiske og det helsefaglige tilbudet i barnehager og skoler. Styrkingen må komme i tillegg til bemannings- og lærernormene
- Arbeide for at flere lærere i barnehage og skole har spesialpedagogisk kompetanse
- Styrke rådgivningstjenesten og synliggjøre dens ulike funksjoner
- Arbeide for at alle elever skal oppleve tilhørighet i et trygt og godt psykososialt miljø
- Arbeide for lovfestede krav til kompetanse og bemanning i PP-tjenesten, og for gode ordninger for kompetanseutvikling som ivaretar hele bredden i mandatet
- Arbeide for strukturelle og finansielle endringer i støttesystemet, med mål om å sikre tilgang på rask og kompetent hjelp tilpasset enkeltbarn og enkeltelevers mer spesialiserte behov
- Sikre retten til individuelt tilrettelagt opplæring og spesialpedagogisk hjelp gjennom en bedre og mer systematisk oppfølging av enkeltvedtak

Begrunnelse:

Mye tyder på at barn og unge opplever økt stress og press for å lykkes, både i skolen og i livet generelt. Samtidig vokser stadig flere barn opp i fattigdom, og mange barn og unge utsettes for mobbing, utestenging og en utrygg hverdag. De psykiske utfordringene dette

skaper, påvirker elevenes mulighet for å lykkes og trives i skolen sterkt, og skolene varsler om en økning skolefravær.

Disse utfordringene krever økt kapasitet i det spesial- og sosialpedagogiske tilbudet både i og utenfor den enkelte barnehage og skole, og i helsefaglige behandlingstilbud rettet mot barn og unge. Men i tillegg trenger lærerne bistand fra ulike yrkesgrupper med spesialistkompetanse for å lære mer om hvordan de på best mulig måte skal kunne gi elever med særlige utfordringer en best mulig skolegang. Hver sjette lærer oppgir å ha et stort behov for mer kompetanse på dette området.

Alle elever skal i hele sin utdanning møte lærerutdannede lærere med høy og relevant kompetanse, også de som har behov for individuelt tilrettelagt opplæring. I dag er det store variasjoner i hvem som får en slik hjelp, omfanget av og innholdet i hjelpen de får og hvilken kompetanse den voksne som gir hjelpen har. I ny opplæringslov er det gjort grep for å bedre denne situasjonen. Det har likevel vært økt rapportering om at elever ikke får alle timene til individuelt tilrettelagt opplæring som de er gitt gjennom enkeltvedtak, og at slike avvik i liten grad blir fulgt opp og kompensert for. Dette krever handling.

Dagens lærere har ulike kompetanser i skolen. Samtidig er det behov for faglige blikk som skiller seg fra lærerblikket. Derfor trenger skolen andre yrkesgrupper som kan bidra med tid og kompetanse, og som sammen med læreren kan jobbe for å gi elevene best mulig forutsetninger for trivsel, lek, læring og utvikling.

Både spesialpedagogisk, sosialpedagogisk og helsefaglig kompetanse i skolen er viktig for å ivareta elevenes faglige, sosiale, fysiske og psykiske behov på en god måte. Andre yrkesgrupper skal likevel aldri overta lærernes ansvar og oppgaver i skolen. Det er læreren som har ansvaret for det pedagogiske arbeidet med elevene. Det er læreren som møter elevene hver eneste dag. Ingen kan erstatte læreren, men flere kan støtte og samarbeide med læreren i arbeidet med å gjøre det som er best for eleven. Laget rundt eleven er kontaktlærerens nærmeste støttespillere i oppfølgingen av den enkelte, enten de er en del av det lokale arbeidsfellesskapet eller en del av det lovpålagte støttesystemet. Derfor trenger vi et styrket lag rundt eleven.

PP-tjenesten er en viktig støttespiller i skolens arbeid med å ivareta barn, unge og voksne med ulike behov. For å kunne utnytte sin rolle best mulig, må tjenesten være faglig uavhengig og tilgjengelig. Dagens PP-tjeneste har ingen krav til organisering, noe som fører med seg en usikkerhet med hensyn til hvilke tjenester de kan tilby og i hvilken utstrekning de kan støtte læreren i sitt arbeid. Læreren trenger en PP-tjeneste som kan være tettere på, og som har kapasitet og legitimitet til å være en del av elevens læringsmiljø som rådgiver og veileder. Læreren trenger en PP-tjeneste som kan være en støttespiller og et bindeledd til andre tjenester. Et funksjonelt støttesystem krever tilstrekkelig kompetanse og bemanning innenfor de ulike tjenestene, og samordning og samarbeid på tvers av tjenesteområdene

Vold, trusler og trakassering i skolen

Vi vil ettersende forslag til programpunkter med begrunnelse knyttet til denne problematikken på et senere tidspunkt.

Styrke rådgivingstjenesten i skolen

Parti xx vil

- styrke både den sosialpedagogiske rådgivingen og yrkes- og utdanningsrådgiving (karriereveiledning) i skolen

Begrunnelse:

Sosialpedagogisk rådgiving er viktig for elevens trivsel og livsmestring. Fag og yrkesrådgiving (karriereveiledning) er viktig for å sikre at elevene tar informerte valg for fremtiden. Elevene er best tjent med at disse områdene ses i sammenheng. Mange rådgivere i skolen er også ansvarlige for begge disse oppgavene. Det er en forutsetning for god utdannings- og yrkesveiledning at rådgiveren kjenner elevene og deres kompetanse.

For å øke kvaliteten på rådgivingstjenesten i skolen fremover, må det mer ressurser til – i form av tid, penger og kompetanseheving.

Privatisering i utdanningen

Parti xx vil:

- Satse sterkere og mer målrettet på kvalitet og mangfold i den offentlige skolen.
- Kommuner og fylkeskommuner må få styrket sine økonomiske rammer for å utvikle et skoletilbud som fremmer læring, inkludering og ivaretagelse av elevers og lærlingers rettigheter.
- Dimensjoneringen av det yrkesfaglige tilbudet skal være et fylkeskommunalt ansvar som baseres på elevens ønsker og arbeidslivets og samfunnets behov.

Begrunnelse

Det er en styrke for både dannelse og utdanning at barn og unge med ulike bakgrunn og ulike forutsetninger lærer sammen i skolen. Skolen, særlig grunnskolen, er den viktigste fellesarenaen der barn og unge, og i forlenging av dette, foresatte, kan møtes på tvers av sosial gruppe, funksjonsevne, tro, livssyn, etnisitet og familiesammensetning. Skoler med brede faglige og kulturelle elevfellesskap fremmer læring og styrker elevenes identitet og

evne til dialog, respekt og toleranse. Derfor skal den offentlige fellesskolen være bærebjelken for all opplæring både i grunnskolen og i videregående opplæring.

Private skoler skal kunne godkjennes på et religiøst grunnlag eller bygge på en anerkjent pedagogisk retning. Disse skolene skal være et alternativ – og ikke en konkurrent til den offentlige skolen. Privat eierskap må ikke svekke kommunens og fylkeskommunens mulighet til å styre utviklingen i skoletilbudet.

De private skolene må oppfylle samme krav til kvalitet og ivareta elevenes rettigheter på lik linje med de offentlige skolene. Lærere skal ha tilsvarende lønns- og arbeidsvilkår som i den offentlige skolen. For å kunne oppfylle de disse kravene må private skoler ha stabile og gode rammevilkår.

Lærerspesialister

Vi vil ettersende forslag til programpunkter med begrunnelse knyttet til denne problematikken på et senere tidspunkt.

Sikre at alle elever får minstetimetallet de har krav på

Parti xx vil:

- forsterke reglene som skal sikre at alle elever får tilbud om det antallet undervisningstimer de har krav på i alle fag.

Begrunnelse

En viktig kvalitet og rettighet ved elevenes opplæringstilbud er en rimelig sammenheng mellom målene/ kravene i læreplanverket og tiden elevene faktisk får med lærerne sine for å arbeide med de ulike fagene. Derfor finnes det en forskrift om fag- og timefordeling som gir elevene rett til et minimum antall undervisningstimer i de ulike fagene, enten pr. år eller over flere år. Hvis elevene skal gis reell mulighet til å nå opplæringsmålene, må denne retten innfris. Flere undersøkelser viser dessverre at dette ofte ikke skjer. Det er godt dokumentert at mange videregående skoler systematisk gir elevene færre timer enn minstetimetallet fastsatt i forskriften. Tilbakemeldinger fra Utdanningsforbundets medlemmer og tillitsvalgte tyder på at problemet er økende, også i grunnskolen. I stedet for å planlegge med noen flere timer enn det lovpålagte minstetallet ut fra erfaring om at timer av mange ulike grunner kan falle bort i løpet av skoleåret, planlegger skolene med minstetimetallet, og i en del tilfeller også med mindre enn dette. Skoler, kommuner og fylkeskommuner som bedriver slik timesvindel, utnytter manglende kontroll, et smutthull i lovverket og en usikkerhet rundt hva retten til opplæring egentlig innebærer. Dette er uholdbart. Det er derfor behov for å styrke

reglene som skal sikre elevene et minimum antall undervisningstimer i alle fag, om nødvendig ved at det innføres økonomiske sanksjoner ved brudd på reglene.

Kvalitetssikring av utdanningssystemet

Parti xx vil:

- jobbe for endringer i det nasjonale kvalitetsvurderingssystemet for skolen slik at det i større grad fanger opp bredden i samfunnsoppdraget og bidrar til reelle forbedringer i klasserommet.
- arbeide for at nasjonale prøver avvikles og erstattes med faglig-pedagogiske verktøy som er utformet for bruk i klasserommet på premissene til lærere og elever.

Begrunnelse

Ideen om at kvalitetsutvikling i skolen kan styres ovenfra basert på noen få, snevre og tallfestede indikatorer, har vist seg å fungere dårlig i praksis. Dagens nasjonale kvalitetsvurderingssystem har store svakheter. Systemet har negative bieffekter som er godt dokumentert av kvalitetsutviklingsutvalget. I tillegg hersker det betydelig tvil om påliteligheten til de mest sentrale verktøyene. Myndighetenes begrunnelse for å opprette systemet i sin tid var bekymring for svake testresultater på internasjonale undersøkelser, kombinert med et ønske om å få pålitelig informasjon om elevenes læring. 20 år senere er det ingenting som tyder på at elevenes læring er bedre, snarere tvert imot. I tillegg har systemet gitt upålitelig styringsinformasjon lærere opplever ikke at verktøyene er nyttige nok i det daglige arbeidet i klasserommet.

Derfor trengs det endringer slik at systemet i større grad kan gi nyttig informasjon til lærere og bidra til faglig og pedagogisk utvikling i praksisfeltet framfor detaljstyring ovenfra og dokumentasjon. Eit nytt system for vurdering må omfatte hele bredden i samfunnsmandatet og læreplanverket, støtte opp under arbeidet til profesjonen og ha legitimitet hos ledere og lærere. Kvalitetsvurdering og kvalitetsutvikling må bygge på et bredt kunnskapsgrunnlag der kunnskapen og erfaringene til profesjonen, relevant forskning, kvalitative data og informasjon om lokal kontekst inngår.

Utenrikspolitikk og bistand

Utdanning er en menneskerett.

Parti xx vil:

- prioritere utdanning i Norsk utviklingsstøtte.

Begrunnelse

Utdanning er en forutsetning for bærekraftig utvikling, for sterke og levende demokratier, for å bekjempe ulikhet, for likestilling og for å tilpasse seg og reversere klimaendringer. Gratis, offentlig utdanning bidrar til at alle, uansett kjønn, økonomisk status, religiøs tilhørighet, hvor de bor eller om de har særlige behov, får mulighet til å forme sin egen framtid.

Den økende ulikhet innen utdanning er mellom fattig og rik, mellom jenter og gutter, og mellom tilgang til lærere, det digitale og ikke. Siden 2021 har antall barn utenfor utdanningsløpet økt med 6 millioner. Nå står 250 millioner utenfor.¹ 7 av 10 tiåringer i lavinntektsland kan ikke lese en enkel test og for Afrika sør for Sahara er andelen 89 %.²

Lærere er nøkkelen til kvalitativ god utdanning.

Parti xx vil:

- bidra til at alle elever undervises av lærere med godkjent lærerutdanning i alle fag i alle timer.

Begrunnelse

Nye tall fra UNESCO anslår at det mangler 44 millioner lærere, en betydelig og gledelig nedgang fra 2016 tallet på 69 millioner. UNESCO understreker imidlertid at fremgangen kommer til kort da det for hver ekstra lærer som har kommet til siden 2016 er behov for to ekstra lærere.

Hvert land har rett til å sette sitt eget kvalifikasjonskrav til lærere. Det er likevel utfordrende at kravet i enkelte lav-inntektsland som for eksempel Niger, er ensbetydende med et sertifikat fra videregående skole³. Det nordlige Afrika, vest- og sørøst Asia og Afrika Sør for Sahara vil bare oppnå 70 prosent av målet om kvalifiserte lærere i alle klasserom innen 2030.

Selv med noe usikre tall kan en fastslå at frafallet fra læreryrket er en utfordring. Mellom 2020 og 2021 lå frafallet på 10 prosent og mer i en rekke land som på Sri Lanka, Elfenbenskysten, og alarmerende høy i land som Rwanda (19), Sierra Leone (21) og Benin (28). Kvalifiserte lærere som står i jobben, er en forutsetning for god utdanning. Det koster. Utdanningsposten

¹ [UNESCO: Global number of out-of-school children rises by 6 million | UNESCO](#)

² <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/06/23/70-of-10-year-olds-now-in-learning-poverty-unable-to-read-and-understand-a-simple-text>

³ bilde s. 356 i GEMR -rapporten 2021/22

på statsbudsjettet har blitt redusert med nesten en milliard i denne stortingsperioden, det er svært uheldig for verdens barn og unge.

Gratis, universell utdanning er en grunnstein i den norske velferdsstaten

Parti xx vil:

- sikre at norsk utdanningsbistand ikke går til kommersielle utdanningsinstitusjoner.

Begrunnelse

Gratis, universell utdanning er en grunnstein i den norske velferdsstaten. Privatisering og kommersialisering av barnehager, skoler og høyere utdanning svekker den offentlige utdanningen og truer gratisprinsippet. Gratis, offentlig utdanning er særs viktig for inkluderende utdanning.

Velferdstjenester skal ikke være handelsvare, verken nasjonalt eller internasjonalt. Økt kommersialisering i utdanningssektoren svekker prinsippet om likeverdig opplæring. Kommersielle aktører og private interesser må ikke få innflytelse på utdanningen på bekostning av folkevalgte organer, lærere, ledere og andre profesjonsutøvere.

Betydningen av organisert arbeidsliv

Parti xx vil:

- styrke arbeidet med treparts- og partssamarbeid i offentlig- og privat sektor.

Begrunnelse

Utviklingen av det norske velferdssamfunnet er sterkt knyttet til partssamarbeid. Gjennom dialog og samarbeid har arbeidsgiver- og arbeidstakersiden bidratt til økonomisk utvikling, rettferdig fordeling av goder og universelle velferdsordninger. Høy organisasjonsgrad og tillit mellom partene og myndigheter har vært avgjørende.

Globalt er det fortsatt store utfordringer knyttet til det å fritt kunne organisere seg i fagforeninger, retten til å forhandle eller retten til å streike. Det dreier seg om brudd på grunnleggende menneskerettigheter og må stå høyt på agendaen i utviklingssamarbeidet.

Bruddene på arbeidstakerrettigheter skjer både i privat- og offentlig sektor. Ansatte i offentlig virksomhet opplever andre former for begrensninger enn ansatte i private virksomheter. I flere stater begrenses fagforeninger innen offentlig sektor med doble mandat til å kun arbeide profesjonsfaglig. Som fagorganisasjoner tillates de dermed ikke å engasjere seg i en av fagorganisasjoners kjerneoppgaver: lønns- og arbeidsvilkår. I land som Colombia, Irak, Pakistan og Liberia har offentlige ansatte for eksempel ikke rett til kollektive

forhandlinger³ Kun 57 land har ratifisert ILO C151 Labour Relations (Public Service).
Bruddene på ILOs rettigheter for offentlige ansatte er en gjenganger på ILOs årlige arbeidskonferanse.